

női pályáról. — Országos nevelőnői nyugdíjalapot kell teremtenünk. (A Mária Dorothea egyesület erre is megtette már a kezdeményező lépéseket.) De előre is biztosan állíthatjuk, hogy meglevő társadalmi viszonyaink között ezt sem létesíthetjük némi országos vagy kormánysegély nélkül. Nem is fejezhetném be szívem szerint egyéb előadásomat, minthogy kérve kérek mindenkit, a kihez szavam elhat és a kiknek e dolgokra befolyásuk van, vagy lehet: vegyék gondjaikba a nevelők képzésének és sorsuk biztosításának ügyét, mert a kellő számú és képzettségű magyar nevelő befolyása magyar társadalmunk műveltségére és nemzeties szellemben való fejlesztésére idővel megbecsülhetetlen értékű kamatokban fogja visszafizetni a képzésre fordított gondot, fáradságot és az anyagi áldozatokat.

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

A NŐI KÉZIMUNKA.

A) A női kézimunka értéke és fontossága.

I. Szociális szempontból.

Újabb időben egyik legsürgősebb megoldásra váró probléma: a szociális kérdés, a munkás nép helyzetének javítása. Sokan foglalkoztak már e tárggyal, de még senki sem merítette azt ki teljesen. Legyen hát szabad nekem is arra vonatkozólag pár szót kockáztatni most, mikor az országos ipartanács éppen a nőipariskolák kérdésével foglalkozik.

Minthogy a társadalom két nemű tagokból áll, azt hiszem, a szociális kérdés helyes megoldását is mind a két nem hozzájárulásától, illetőleg közreműködésétől kell várnunk. A férfiak megfeszíthetik minden erejüket, ha a nők nem segítenek nekik gazdálkodni, akkor keresményök soha sem lesz elegendő. Régi, de igaz mondás, habár én Deák Ferencztől hallottam először: Ist der Mann noch so fleissig, ist die Frau liederlich, so geht alles hinter sich.

Én ugyan nem vagyok abban a nézetben, hogy a feleség csak akkor járul hozzá a család fentartásához, ha külön hivatalt visel. Sőt ellenkezőleg — s talán ebben túlságba is esem — éppen azt tartom, hogy a feleségnek csak a családban van legtermészetesebb

és legmegfelelőbb, leghasznosabb foglalkozási köre — ugyannyira, hogy ha a háztartáson kívül semmi mást nem tenne, mint gyermekeit nevelné, azok testi és lelki ápolásáról gondoskodnék, már több hasznot hajtana ez által az egész társadalomnak, mint ha pár 100 frtot keresne a házon kívül és így családját elhanyagolná. Mind a kettőt teljesíteni lehetetlen.

Evvel nem azt akarom mondani, hogy a nő maradjon tudatlanságban, s legyen a szoba zugába vagy a konyhára kárhóztatva. Hiszen ez visszaesés volna. Csupán azt ohajtanám, hogy az elméleti tantárgyak mellett az iskola — még pedig valamennyi leányiskola — több súlyt fektessen a gyakorlati készségekre, főleg a *kézi munkára*. Mert hol tanulják meg azt a leányok, ha nem az iskolában?

Pedig kiszámíthatatlan fontosságú a nőknek a kézimunkában való jártasságuk minden családban. A gazdagoknál a családanya jobban tud vásárolni, izlése finomabb, ha maga is érti a szövetek minőségét s a munka értékét; míg a család nőtagjai általán igen hasznos és nemes időtöltést találnának a különböző kézi munkákban. A középosztályban már sokat is számít az a megélhetésben, ha a család nőtagjai maguk készítik a harisnyát, keztyűt, fehérneműt, felső ruhát, vagy talán még a kalapot is; s ha a javításokat kivétel nélkül minden ruhadarabon házilag végzik. A munkás osztálynál pedig éppen elkerülhetetlenül szükséges volna, hogy nemcsak a családnak ruhaneműekben való igényeit maga a családanya legyen képes kielégíteni, hanem még keressen is valamit kézi munkájával s így megkönnyítse a család fentartását.

De — elég sajnós — nem így van a mi társadalmunkban. A kissé gazdagabb családok nőtagjai jobbára már a kötő- és varró-tűt sem ismerik, a szobaleány végez helyettük efféle «szolgai» munkát; ha valamit vásárolnak, annak értékét nem ismervén, igen gyakran csalódnak, és minden kis berendezésnél másokra szorulnak, a mit jó drágán kell megfizetniök. Ezreket és ezreket adnak ki éven át ily nők csak azért, mert maguk nem értenek a háztartáshoz és a kézi munkához. Hogy segít azután ily nő magán, ha mostohább anyagi körülmények közé jut? . . .

A középosztály nőinek nagy része szintén nem sokat ért a kézimunkához, mert ezek is lánykorukban inkább a divatosabb zongora, ének s a francia nyelv után kapkodtak. A munkát nem tanulták meg szeretni s anya korukban is a kötést haszontalannak,

a varrást nehéz, mellfájást okozónak tartják. S minthogy új ruhára nem mindig kerül a férj keresetéből, az egész család rongyosan és piszkosan jár — főleg a gyermekek, a nő elégedetlen, a férj még elégedetlenebb, lassankint elmaradoz hazuról, s a gyermekek sokszor egészen elzülnek. S mindez főképen azért van így, mert a nő annak idején nem nyert elég kiképzést a kézi munkában.

De a munkás osztály körében látni csak igazán a kézimunka-
oktatás hiányát. A családanya szobáját rendetlenségben hagyva s
foslányokba takart kis gyermekét az ölébe véve már reggel kiül a
küszöbre, vagy átmegy a szomszédba s órákig tétlenül fecseg hozzá
hasonlókkal, míg valami körülmény figyelmessé nem teszi arra,
hogy már délfelé közeleg az idő. Akkor nagy sebtében összehabar
és kotyvaszt valami ételfélét, s elviszi az urának, vagy haza várja
reá, a hogy épen szokták. Ebéd után egy kis pihenés következik,
mely nem ritkán 3—4 óráig is eltart; azután a kávézáshoz lát a
fáradt asszony. Mikor azon is átesett, talán gyermekeinek is vet
valamit — s hozzá lát ismét ahhoz az időtöltéshez, a mely egész
délelőttjét elrabolta t. i. a trécseléshez, csak az este veti haza.
Nemsokára megjön a férj is, vacsorához látnak, e mellett legtöbb-
ször egy liter bort is elfogyasztanak, majd ugyanazt a vetetlen ágyat
foglalják el, melyből reggel előkerültek. Így megy ez napról-napra.
Végre előáll a szükség, a gyermekek anyjokkal együtt foslányokban
járnak, néha éheznek is; a férj megunja az örökös rendetlenséget,
a folytonos panaszt, kerülni kezdi az otthont, beköszönt az egye-
netlenség s a család elpusztul. Mennyire más élet volna a mun-
kás-családban is, ha a nő értene a kézimunkához, ha ahhoz gyer-
mekkorától hozzá szokott volna, vagyis ha az iskola több gyakor-
lati ismerettel, főleg a kézimunkában való ügyességgel látta volna
el annak idején!

A kézimunka értékét tehát főképen e négy pontba foglalhatjuk:

1. A kézimunka az anyát otthon tartja s *gyermekei nevelé-
sének* élhet; míg a dologtalanság, vagy jobban mondva a dolog-
kerülés és a házonkívüli foglalkozás elvonja attól, a minek tulaj-
donképen egész életét kellene szentelnie. Ily kezekből kerülnek ki
leginkább a fiatal gonosztevők!

2. Az otthoni kézimunka azonban nemcsak hogy a családtól
el nem vonja az anyát, a család sorsát is javítja még akkor is, ha
csupán a családban szükséges kézimunkákat végzi, a mennyiben
ezekért nem kell pénzt kiadnia.

3. A legfontosabb eredmény az, hogy munkás és ügyes nő mellett nem következnek be az, hogy a férj kerüli a barátságatlan otthonát, melyhez semmi öröm nem köti, mivelhogy neje nem tette kényelmessé, rend és tisztaság által kellemessé, s mivelhogy elhagyatott gyermekei is terhére válván, odaszegődik a korcsmárhoz, az alkoholhoz és a játékhöz.

4. Hátha még a házi ipar okszerű fejlesztése által arra is képesekké tennők a nőket, hogy külön keresetük legyen az otthoni munkából: akkor a szegényebb család kicsiny fészke is a boldogság tanyája lehetne, s a szociális kérdés félig meg volna oldva.

Íme ebben áll az eddig kevés figyelemre méltatott női kézimunkának anyagi és erkölcsi értéke s összefüggése a szociális kérdés megoldásával. Ebből kifolyólag igen sürgősen *reformálni kell az összes leányiskolák kézimunka oktatását.*

II. Nemzetgazdasági szempontból.

Nemzetgazdasági szempontból tekintve a női kézimunkát szintoly fontosnak találjuk, mint szociális szempontból.

A nő ugyanis, ha kézimunkát végez, akár megtakarítás — akár pénzszerzés céljából — mindenesetben a nemzetgazdaságnak hajt hasznot. Ennek bizonyítására tekintsünk csak egy konkrét esetet. Tudvalevő dolog, hogy csupán a *textilárúk* behozatala évenként 140—147 millió forintra rug; és minthogy a külföldön nagyrészt nők foglalkoznak evvel az iparággal: kimondhatatlanul fontos a női kézimunka-oktatás kérdésének helyes és gyors megoldása. A nemzetgazdasági írók határozottan azt állítják, hogy *ha csupán ez egy iparág termékeinek ily mértékben való behozatala még sokáig megmarad, előbb-utóbb lehetetlen lesz kereskedelmi mérlegünk egyensúlyát fentartani.* Tehát egyik legelső kötelességünk volna a textil-iparnak leányiskoláinkban való meghonosítása, hogy azután részint házi-iparilag, részint gyárilag továbbfejlődhessék, s így a nemzet vagyonosodását lehetővé tegyék, annak alapját valahára megvessük. Minden egyéb intézkedészámba sem vehető, mert nem általános, nem az egészre kiterjedő. Így pl. a kormány segélyével szövőgyárat állítanak Beeskereken. Jobb lett volna azt a ráfordított összeget általán a női kézimunka-oktatás rendezésére fordítani. E gyár csak egy csepp a tengerben. Az iskolák útján a házi ipart kell előmozdítani; ez legyen a főcél.

A gyáripar magától fejlődik; ha erőszakoljuk, megbukik, mert hiányzik a fő feltétel, a kedvező talaj.

A legszebb *lyoni selyem* is házilag készül, a mennyiben Lyon környékén egyes családok foglalkoznak ily selyemszövésssel s azoknak minden tagja segít benne. A szegény *olasz*, a gazdag *svájci* nép is foglalkozik házi iparral; — különösen a tambour- és pointmunkák ott a legelterjedtebbek. *Csehországban, Krajnában* a csipkekészítés, a fehér és színes himzés általános. Igaz ugyan, hogy az *istriai* (krajnai) és csehországi csipke nem versenyezhet művészi kivitelre a *valenciennes-i* (franciaországi) csipkével; mert ezek újabb, divatos minták szerint készülnek, míg amazok állandóan, évekig egy mintát gyakorolnak. De azért jó minőségénél és olcsóságánál fogva az istriai és csehországi csipke is mindig talál megrendelőkre.

Nálunk a *szövés*, mely még évek előtt sok vidéken igen elterjedt házi ipar volt, ma már teljesen kiment a divatból, a szövőszékek a legjobb esetben a padlásra kerültek; mert elmaradtak a gyáripartól. Holott, ha az iskola támogatta volna őket legalább új mintákkal s az izlés fejlesztésével: akkor a behozatal (147 millió) bizonyára félannyira sem emelkedett volna, sőt maga a gyáripar is könnyebben és gyorsabban terjedt volna.

A *csipkekészítést* pedig nálunk egyáltalán — majdnem senki sem gyakorolja; a *fehér himzést* is csak kevesen és aránylag drágán. A csehországi kézimunka legalább is felével olcsóbb, mint nálunk pl. egy drb fehér himzés ott 80 kr., a melyet itt 2 frtnál olcsóbban el nem készítenének.

Hiába vetik ez ellen, hogy például Lyonban már századok óta foglalkoznak azok a családok a selyemszövésssel, míg nálunk most kellene csak kezdeni. Igen, kezdeni kell, az bizonyos; de nem a családokban és nem gyárakkal, mert egyes iparágakat, pl. épen a szövést, a családokban egyszerre meg sem lehet kezdeni. A munkára, az iparra előbb nevelni kell egy nemzedékét az óvodától kezdve. S ha majd az iskolákban, a kézimunka-termekben is szövőszékeket használnak; ha a csipkekészítést, fehér és színes himzést, hurkolást, csomózást s a kézimunkának minden fajtát, különösen a vidék házi iparát éveken át gyakorolják; ha minden VI. osztályu népiskola, felső nép- és polgári leányiskola mellett rendes *tanműhelyek* lesznek, a hol az iskolavégzettek is tökéletesíthetik magukat: akkor fog majd csak a családokban meghono-

2. A lerakó táblácskák: *a)* négyszög, *b)* derekszögű háromszög, *c)* egyenszögű háromszög, *d)* derékszögű egyenetlen oldalú háromszög.

3. A *szilánkfonás* fokozatos tanmenetben.

4. Lerakó pálczikákból idomok alakítása.

5. Karikákból, körökből könnyebb idomok alakítása.

6. Kavicsokból és növénymagvából szép idomok alakítása.

7. Egyes igen egyszerű idomok rajzolgatása.

8. *Papírfüzesi* gyakorlatok fokozatos tanmenetben.

9. *Szalma-* és *papírfonás* (gyaluforgácsból, gyékényből), *vesszőkötés*.

10. *Papírkivágás, leragasztás és papírhajtogatás.*

11. *Borsómunka.*

12. *Agyagidomítás.*

13. Kerti foglalkozások.

Valóban elismerés illeti kormányunkat a kezdőmunkáknak e gondos összeállításáért. S meg vagyunk győződve, hogy jó alapvető foglalkozások lesznek ezek mind a két nemű gyermekek kézi ügyességének kiképzésében.

II. Az elemi népiskolában.

Sajnos azonban, hogy nem nyilatkozhatunk így az elemi iskoláról. Az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. a kézimunkát fel sem sorolja a tantárgyak közt. Tény tehát, hogy maga a törvényhozás nem gondolt arra, hogy a *női kézi munka* mily fontos és szükséges tantárgy a leányiskolákban. Nem csoda tehát, ha ez ügyben igen kevés történt eddig, mint azt egyik előző cikkünkben már számokkal kimutattuk.

Pedig a józan ész diktálja, hogy a megkezdett kézi ügyességet folytatni kell. Tehát az óvintézetekben elsajátított kézi ügyességnek az elemi iskolákban folytatódnia kellene mindjárt az I. osztályban. De maga a gyakorlati élet is azt bizonyítja, hogy a művelt középosztály legtöbb családjában a leánykák már 5—6 éves korukban elkezdik a női kézi munkákat. Tény az is, hogy minél későbbre halasztjuk az efféle testi ügyességek gyakorlásának megkezdését, annál nehezebb az elsajátításuk.

Tekintsük meg e kérdésben a külföldet.

Austriában több helyen a népiskola I. és több helyen a II.

osztályában heti 3 órával, *Drezdában*, Németországban a II. osztályban heti 3—4 órával; *Olaszországban* az elemi iskoláknak nem rendes tantárgya a kézi munka; a *svéd* és *dán* népiskolák már az I. osztályban kezdik heti 6 órával. Ime világos dolog, hogy a hol a jóllét nagyobb, ott a kézi ügyességre is több súlyt fektetnek, ott korán és nagyobb óraszámval kezdik a női kézi munkatartását, s egész 6 óráig fokozzák.

Ehhez képest *szükséges volna törvényhozásilag kimondani, hogy a női kézimunka rendes tantárgya az elemi népiskolának.* A vallás és közokt. miniszterium azután rendeletileg mondja ki, hogy már az I. osztályban kezdjék meg heti 3—4 órával, a többi osztályokban heti 6 órával. Így lehetne csak eredményt ezen a téren felmutatni; mert minden napra esnék egy óra. A tapasztalás mutatja, hogy a ki hetenkint csak két órában gyakorolja a zongorázást, az *jól* soha sem fog zongorázni. A mostani kézi munka oktatásunk is, a hol van, csak egy hajszállal ér többet a semminél. Pedig annyira kellene vinni, hogy a ki elvégzi a népiskola 6 osztályát, a felső nép vagy polgári iskolát: az minden nehézség nélkül képes legyen nemcsak a maga s az egész család ruházati szükségleteit tetőtől-talpig, hanem a szőnyeget, terítőket és függönyöket is sajátkezüleg előállítani, vagy szükség esetén bármely műhelyben foglalkozást találni s ekkép a család fentartását megkönnyíteni, az egész existenciát mindnyájukra nézve kellemesebbé tenni, az ott-hont egy kis paradicsommá varázsolni.

Szükséges volna továbbá minden hat osztályú népiskolát egy *tanműhelylyel* kiegészíteni, a hol tovább is gyakorolhatnák és tökélytesíthetnék magukat az iskola végzett növendékei. E tanműhely azután többet érne, mint valamennyi papiron létező *isméltő* iskola. Innét természetesen már a szövöszéknek sem volna szabad hiányoznia.

A *tanmenet* és *fokozat* lehetne a Schallenföld szerinti, vagyis körülbelül a mosani fővárosi tanterv, mely szerint az V. és VI. osztályban már a fehérnemű varrást és szabást is tanítják. Csak a gyakorlatra, illetőleg az élet szükségleteire volna nagyobb gond fordítandó s oly dolgokat kellene mindig készíttetni, minek az életben azonnal hasznát veszik. Úgy szintén figyelembe volna veendő az egyes vidékek házi ipara és természeti viszonya, s ehhez képest majd egyik, majd másik házi ipari foglalkozást is alaposan kellene tanítani, a tanműhelyben pedig kiválóan azt fejleszteni.

III. A polgári és felsőbb népiskolában.

A polgári iskolának folytatni kellene az elemi iskolában tanultakat, vagy világosabban szólva: itt a kötés és horgolás már csak gyakorlati alkalmazásában, nem mintaszalagokban fordulna elő. A heti óraszám az I. és II. osztályokban 4—5 lehetne, a III. és IV-ben 6-ra emelendő s két órát egymásután kellene tartani, hogy itt már kitartó munkához szokjanak. Minden kézimunka teremben legalább 1—2 szövőszéket kellene felállítani, s a szövést okvetlenül tanítani. Nem kevésbé szükséges volna minden polgári és felsőbb leány-népiskola fölé egy tanműhelyt állítani, a hol azután a női kézimunka és házi ipar minden ágát a szükség szerint tanítanák és fejlesztenék. A szövés különféle fajait is, mint Svédországban, itt gyakorolnák az iskolát végzett leányok.

A *tanmenet* e szerint az eddigtől eltérőleg következőképen volna megállapítható:

I. *osztály.* Egy *kötött* kabátka, fejkötő, gyermekcipő. Egy pár harisnyafejelés, egy pár lyukas harisnya kijavítása. — Egy *horgolt* kabátka, fejkötő, gyermekcipő. (E czikkekre különösen azért kellene nagy súlyt fektetni, mert azokat eddig a kereskedők rendszeren külföldről hozatják!) A sima kötésből még egy kis tálczakendő készítenő, melyen a növendék a *harisnya-jegyzést* néhány betűvel megtanulja; végül durva szálú vászonra keresztöltéssel néhány betű a fehérneműek jegyzése czéljából. (A most kívánt *bécsi öltést* egy I. oszt. növendék megérteni, felfogni nem tudja; az tehát későbbre hagyható.)

Azonban szigorúan eltiltandó a *kezdet munkák* használata (vagyis az üzletben elkezdett munkáknak iskolába hozatala); nem különben a munkáknak *hazavitele*, mert ez legnagyobb visszaélésre ad alkalmat.

II. *osztály.* *Horgolt* érszény, gyermekruhácska, egy pár keztyű. — *Hálózás*, kapcsolatban ennek kivarrásával különféle öltéssel (ismét valami használható tárgyon). — Egy *varrott* mintakendő, melyen különböző öltések, szegélyek, szálkihuzás, foltozás, gomblyuk kivarrás, gomb felvarrás stb. tanítandó; végül egy méter sáv kivarratása slingelő öltéssel.

III. *osztály.* A mostani tanterv szerint a kötés, horgolás egyesítve tanítandó pl. egy paplanon. De e két munka — véleményünk szerint — minden ízlés nélkül való és minthogy 10—15 sávból

áll, igen unalmas és fárasztó munka; a növendék nem tanul rajta semmi újat és mégis eldolgozik rajta 3—4 hónapig. — Ép oly helytelen a zsebkendő *himzett* névvel, *himzett betét*. Hisz ekkor a növendéknek még fogalma sincs a fehér himzés elemeiről, hogy volna képes tehát az efféle munkának legnehezebb formáját végezni.

Helyesebb és természetesebb volna a következő tananyag: Egy leánying (előbb papírosan, táblán kellene lerajzoltatni, aztán a növendékekkel kiszabtatni és megvarratni). Egy *himzett* mintakendő fehér és színes pamuttal (a mi kicsiben a fehérhimzés abc-je is). Egy asztalfutó, vagy pamlagvédő, melyen a különböző díszítés vagy áttörés, fonatöltés (kalotaszegi varrottas) stb. meglegyen; de ezt is előbb a növendék maga rajzolja.

IV. osztály. A *fehérneműek* szabása- és varrásának folytatása, egy férfi ing; *felső ruha* szabása és varrása. — Egy *suplika* mintakendő, melyen a különféle beszövések, áttört minták, műfoltozás stb. ismerttetendő. — Befejezésül *bécsi öltéssel* egy önálló szép munka.

Légyen szabad továbbá hangsúlyoznom, hogy előbb mindegyik mintát le kell rajzoltatni; sőt maga a leányiskolai rajzoktatás is csak akkor felel meg igazán céljának, ha nemcsak az ízlés nemesítésére törekszik, hanem a kézi munkában is felhasználható minták rajzolását is gyakorolja, tehát szorosabb összeköttetésben állana a kézi munkával.

IV. A tanítónőképzőben.

Megvallom, hogy engem a tanítónőképző intézetek kézimunkaoktatása épen nem elégit ki. Hosszú, nagyon hosszú idő óta figyelemmel kísérem; de bizony évről-évre mostohább gyermeke a képezdeknek e tantárgy. Egész éven át alig tanulnak valami kézimunkát a növendékek, arra nincs idő; a tanév végén rendezni szokott kiállítások legnagyobb részét az illető szaktanító vagy tanítónő maga készíti; a képesítő vizsgálatokon a kézimunka mellékes, gyakran elő sem kerül. Az ipartanítónői vizsgálatok is felületesek, nem is méltók egy igazi szakvizsgálathoz.

Hogy milyen legyen a tanítónőképzők tanterve és tanmenete, arra nézve alig kell mást kívánnunk: minthogy az előírt tananyagot komolyan vegyék s a vizsgálatok a szó szoros értelmében vizsgálatok legyenek. A szöveg itt is gyakorlandó.

V. A nőipariskola.

A nőipariskola lévén a női kézi munka legfelsőbb szakiskolája, ott mindazon iparág tanítandó, mely a nők munkakörébe fölvehető, hogy a nők munka- és keresetképesége emelkedjék. Ilyenek szerintünk a következők: a fehérenemű varrás és szabás kézzel és gépen, a ruhavarrás és szabás, piperemunkák, himzés, rajzolás és műipari festés, kötés, horgolás, hálókészítés, csomózás, keretmunka, bélyegzés, szalmafonás, hurkolás, tülszövet és hálók kivarrása, kosárkötés, filigrán-munkák, virágkészítés papírból, szövetből és bőrből, díszmunkák szalagból stb., csipkeverés, fonás és szövés (függöny- és szőnyegkészítés), mosás és vasalás, főzés és háztartás, photo-lithographia, betűszedés, fodrászság, gyorsírás és minden kigondolható háziiparág, a melynek anyaga nálunk könnyen feltalálható.

Hosszúra terjedne közleményünk, ha ezúttal erre vonatkozó tanulmányainkat is akarnók bemutatni. Csupán annyit kívánunk megjegyezni, hogy anomaliának tartjuk azt, hogy ily magas szakiskola tantárgyainak a tanítására is ugyanaz a képzőintézet képesít, mely e tekintetben épen nem szakiskola s épen nem áll azon a színvonalon, a melyen különben is állnia kellene. Az ipartanítónői és háziipar mesternői képzés teljesen a nőipariskolát illetné, a hol a szakképzés tagadhatatlanul sokkal szakszerűbb és alaposabb, mint a tanítónőképző-intézetekben.

A nőipariskolából kikerült szaktanítónők volnának azután egyes vidékekre szétküldendők a tanműhelyek vezetésére, háziipar oktatására stb. A nőipariskolában egyúttal iparlevelet is nyerhetnének a nők.

Az is anomalia, hogy a női tanműhelyek és a legfelsőbb nőipari szakiskola a kereskedelemügyi miniszterium kezében és felügyelete alatt van; de a tanerőket a vallás- és közoktatásügyi miniszterium képezi és képesíti.

A nőipariskoláról és a tanműhelyekről más alkalommal fogunk kimerítően szólani.

Jól tudjuk ugyan, hogy némelyek talán illetéktelen beavatkozásnak is fogják sorainkat tekinteni; de azok legyenek meggyőződve, hogy csakis személyes tapasztalatok, a tárgy fontossága s az ügyszeretet vonzott e térre; melyre nézve különben első sorban szakértő nők véleményét kértem ki.

GYULAY BÉLA.